

Biber dvergubåter i Gjengstø fra januar 1945.

Kilde: Werner Selling

Dato: 11.07 1984.

Werner Selling var stasjonert ved ubåtstasjonen i Gjengstø fra januar 1945. Han er født i Dresden, og han avtjente i alt 8 års militærtjeneste i Wehrmacht.

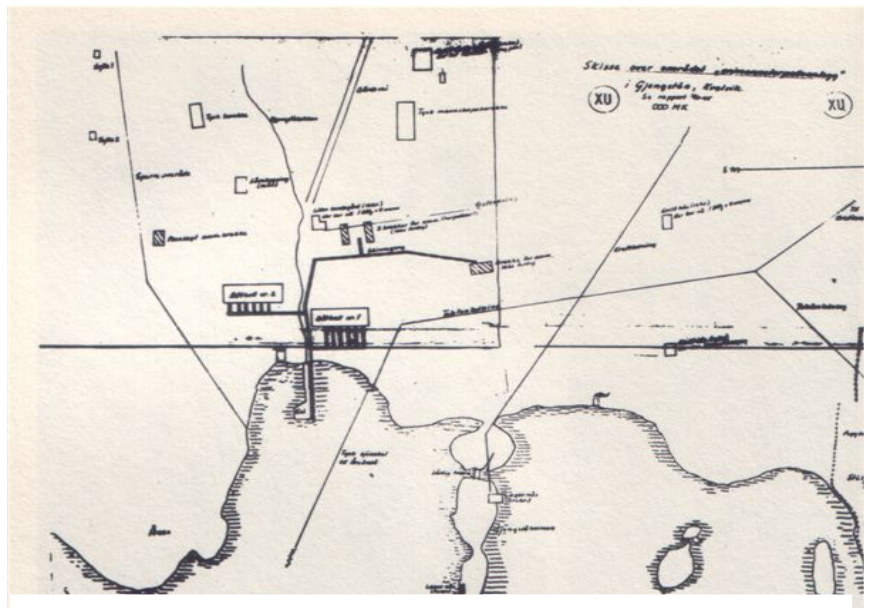
Fra 1945 til 1946 var han med og sveipte etter miner i Skagerrak. Senere bosatte han seg i Øst-Tyskland, hvor han bodde til 1950. Samme år flyttet han og hans norske hustru (som han ble kjent med under oppholdet på Frei) til Sverige. I 1976 flyttet han til Kvalvåg på Frei og har siden bodd her i landet. Jeg tror han har flyttet tilbake til Sverige, etter dette ble skrevet.

Om ubåtstasjonen i Gjengstøa kunne han fortelle følgende:

Miniubåtstyrken på 12 Biber enmannsubåter og ca. 40 mann under ledelse av kapitanleutnant Sommer befant seg på jernbanevogner i Aarhus i Danmark da de mottok orde om å reise til Norge for å forsterke invasjon forsvaret, for tyskerne ventet at en ny invasjon ville komme her.

Det var opprinnelig meningen at styrken skulle til invasjon stedet i Normandie. Det ble en del forsinkelser i Danmark p.g.a. at danske frihetskjemper drev sabotasje mot jernbanelinjene.

Transporten til Norge gikk med båt. Selling antar at de ble landsatt i Trondheim, men han er ikke sikker da han ikke var kjent i landet den gangen. Ferden gikk videre med jernbane til Levanger. I Levanger ble det bestemt at de 12 miniubåtene skulle fordeles med 6 ubåter i Kristiansund området og 6 i Molde. Sommer skulle ha sete i Molde.

Kart tegnet over Gjengstøa, og sent til London av XU.

Tyskerne ville ha en mann på plass i Gjengstø før hovedstyrken kom for å følge utbyggingsarbeidene, og det ble Selling som fikk den oppgaven, antakeligvis fordi han hadde vist oppsatsighet i tjenesten. I Levanger hadde soldatene gode dager, så det var ingen som frivillig ville forlate avdelingen.

Han ble kjørt med bil fra Levanger til Gjengstø, og her meldte han seg for Org. Todt, som stod for utbyggingen. Det var også norske arbeidere ved anlegget. Seilling husker særlig godt en eldre norsk arbeider som ville bytte til seg tobakk. Han hadde makrell som byttmiddel. Seilling fikk mange gode råd om hvordan fisk skulle tilberedes.

Den første tiden ble en brygge ute på holmen brukt som personellbrakke inntil ordinære brakker stod ferdig.

Tyskerne ønsket å rekvirere huset til en fastboende på stedet til forlegning, og Selling fikk ordre om å formidle ordren til den norske familien. Seilling gjorde ikke det, og til slutt varslet enheten i Levanger Ortskommandanturet i Kristiansund, som i sin tur ga familien ordre om utflytting. Familien flyttet da til et annet sted på Frei.

Biber dvergubåt i Gjengstø på Frei. Fotografert i 1945.

Det var datteren i denne familien Selling senere ble gift med. Han bodde for øvrig i kårstua til familien. Mens han bodde der ga han dem en radio slik at de kunne lytte på London. Disse nyhetene fikk han også del i.

Hovedstyrken med oberleutnant Sengbihl som sjef (var ikke særlig godt likt av soldatene) han kom til Gjengstø i mars 1945. Styrken bestod av 6 ubåter og ca. 20 mann.

Styrkens oppdrag var å angripe fiendtlige sjøstridskrefter i forbindelse med landsetting i området.

Ubåtene fikk ikke plukke ut målene selv. Ordrene om hvilke mål som skulle angripes, ble gitt før ubåtene forlot basen. Miniubåtene var ikke egnet til å angripe hurtiggående skip som jagere ect.

Selling, som selv var fører av enmannsubåt, forteller at en brukte surstoffmaske m/flasker i neddykket tilstand. Flaskene ble fylt av en kompressor som inngikk i utstyret ved anlegget. I overflatestilling gikk ubåten på ordinært drivstoff, mens de neddykket brukte elektrisk drift (2 stk. 24 volts batterier). Mannskapet brukte klokke med innebygde kompass. Utdannelsen som varte i et halvt år, fant sted i Lübeck.

”Biber” dvergubåter brukte torpedoer av typen T-1 som er utstilt på Kvalvik fort. ”Biber” dvergubåt var 8 m lange, veide 15 tonn og kunne ta to torpedoer hver. Ubåtene ble trukket opp på land ved hjelp av ei vogn.

Tekniske data for Biber dvergubåt:

Dimensjon	: 10,4 – 1,6
Deplasement	: 6,3 t
Fremdrift	: 32 hp Opel Blitz bensinmotor. 13 hp elektrisk motor.
Max hastighet	: 6,5 knopp på overflaten, 5,3 knop neddykket.
Mannskap	: 1.
Bevæpning	: 2 torpedoer.
Antall produsert	: 324.

Tyskerne i Gjengstø hadde ikke kontakt med andre etter at de ankom stedet. En fryktet sabotasje og lignende og særlig på dette tidspunkt da alle var klar over at krigen gikk mot slutten.

Seilling minnes at det ikke var den helt store aktiviteten ved anlegget. Alle gikk og ventet på freden.

En av miniubåtene fra Gjengstø gikk en gang på skjæret sør for Gylneset, men kom seg av ved egen hjelp.

Det var tyskerne selv som holdt vakt ved anlegget på Gjengstø, den første tiden etter frigjøringen.

Lokalbefolkningen var en del forundret over at tyskerne fikk ha kontrollen i Gjengstø – der ubåtene lå – flere dager etter kapitulasjonen.

Etter en 3 til 4 dager, overtok de norske frigjøringsstyrkene vaktholdet inntil engelskmennene kom.

Tyskerne ønsket å gi bort en del av utstyret ved anlegget i frigjøringsdagene, men nordmennene var redde for å ta imot. Selling husker imidlertid at en av soldatene greide å komme seg forbi vekten i Gjengstø med en større pengesum fra anleggets proviantavdeling, som han ga til en norsk familie.

Tyskerne fikk beholde personlige våpen en tid etter frigjøringen. Selling var utstyrt med Walther pistol. Styrken kunne fritt dra sørover etter frigjøringen. Hver eneste mann ble imidlertid sjekket for å bringe på det rene om vedkommende hadde gjort seg skyldig i krigsforbrytelser eller ikke.

Selling sier at de fikk god og korrekt behandling av de militære myndigheter som utførte denne kontrollen. Den tyske tilbaketrekkingen gikk imidlertid svært greit for seg.

I forbindelse med frigjøringen ble det beordret oppstilling. Soldatene i Gjengstø nektet dette da de mente dette ikke hadde noen hensikt. (Det var nok frihetsrusen som gjorde seg gjeldende). De fikk da høre at det ville komme styrker i lastebiler fra Kristiansund dersom ikke ordren ble adlydt. Da soldatene kom, sprengte soldatene fra Gjengstø gangveien ut til holmen hvor bryggen stod med dynamittgubbe. Folk sprang i alle retninger, men det hele ordnet seg i all fordragelighet.

Selling har ikke noen detaljopplysninger om de andre ex- tyske befestninger på Nordmøre.

Her ses 4 av kai pålene til anlegget, som var i Gjengstø. År 2005.

Han bekrefter at miniubåtene fra Gjengstø var de eneste på Nordmøre, men kjenner ikke til om utsprengningene i sjøkanten ved anlegget på Gylneset hadde med miniubåtene fra Gjengstø å gjøre.

Asbjørn Kvalvik skulle møte til sesjon i 1940, men dette ble det naturligvis ikke noe av. Fredssommeren 1945 ble han innkaldt til Soldatheimen i Kristiansund. Der fikk han ordre om å tiltre som vakt på Gjengstø ubåtstasjon. Sammen med seg hadde han Otar Holm og Ingvald Hellesfjord fra Smøla. Noen militær opplæring ble ikke gitt. Samtlige tyskere var imidlertid dratt.

Mens de holdt vakt, fikk de mat sendt fra Karihola i Kristiansund. Maten kokte de selv. Kvalvik er sikker på at ubåtstasjonen ble påbegynt langt tidligere enn 1945 (jfr. Tidligere Kilder), hele stasjonen var for lengst ferdig utbygd.

Etter oppholdet på Gjengstø ble Asbjørn Kvalvik flyttet over til Gylneset.

Etter frigjøringen led anlegget i Gjengstø samme skjebne som alle andre anlegg, anlegget ble demontert, stål gikk til skrap og barakker ble solgt. For de anlegg som ikke hadde militær betydning, ble det som kunne selges, solgt på auksjon straks etter krigen. Miniubåtene ble senket i (Halsafjorden) på Nordmøre etter krigen

Ikke alle miniubåtene skal være senket i Halsafjorden, en av miniubåtene skal ligge utenfor Gjengstø.

Det engelske marinefartøyet som sto for slepet til Halsafjorden, hadde 3 Biber miniubåter på slep, da en av miniubåtene skar ut og kantret. Miniubåtene ble slept med tårnluken åpen, når den kantret fyltes den umiddelbart med vann og sank. Det engelske marinefartøyet hadde ikke annen mulighet en og kutte slepeline. Den er ikke hevet, så den ligger der den sank utenfor Gjengstøholmen.

Gjengstøholmen i år 2005

Intervju: Stein Ohr/Charles Høvik.

Sammensatt for Kvalvik fort Odd R. Wiik.